

ЗА КРИТИЧНИТЕ БЕЛЕЖКИ НА Д-Р МИТКО ПАСКАЛЕВ

Критичните бележки на д-р Митко Паскалев по адрес на монографията „Морфоструктура на Източна Стара планина“ от Цанко Цанков и Светла Станкова са публикувани в брой 3–4 на списание „Проблеми на географията“, 2012 г., стр. 175–177. Предлаганият отговор е направен последователно по пасажите на отзива.

Страница 175, пасаж първи: Във въведението към монографията (стр. 8) много точно са посочени целите, задачите на изследването. От изречението „Както личи от заглавието, монографията е с геоморфоложка насоченост.“ (какво значи това? – бел. авт.) следва изводът, че авторът на критичните бележки въобще не си е дал труда да вникне в същността на студията. А относно израза „разкриващите се морфоструктури“, на д-р Митко Паскалев трябва да е ясно, че морфоструктурите (земеформите) не се „разкриват“, а изграждат земния релеф.

Страница 175, пасаж втори: авторът на критичните бележки е твърде амбициозен, щом се нагърбва с критични оценки на един специализиран регионален морфоструктурен анализ само на основанието, че е работил като геолог (а не като геоморфолог) повече от 30 години в тази част на България. Монографията няма за цел провеждането на каквито и да са геолого-тектонски изследвания.

Страница 175, пасаж трети: авторът на критичните бележки дава дидактични указания какво и как то трябва да бъде написано в монографията! Той очевидно се дразни от обстоятелството, че за геолого-тектонския строеж на изследваните земи са дадени само кратки сведения. Буди удивление твърдението, че „геологията е основа на направените геоморфоложки интерпретации“ (!!). Донеогенският скален строеж на изследваните земи е продукт на много по-стари геолого-тектонски процеси, които нямат или почти нямат пряка връзка с кватернерната морфогенеза.

Страница 175, пасаж четвърти: отново д-р Паскалев дава дидактични указания как трябва да се описват скалните разновидности. Едва ли това е нужно, след като десетките ми публикувани стратиграфски и литостратиграфски проучвания за страната и за страни в други континенти очевидно са една от причините да бъда привлечен като съизпълнител и редактор на редица български и международни разномасабни геоложки карти, в т. ч. Геоложката карта на България в мащаб 1:100 000 (издание на Геологическия институт при БАН и Комитета по геология – София) от 1995 г. Нейните картни листове и обясни-

телни записки са най-машабното засега обобщение на геоложките познания в страната. Именно те послужиха за синтетична основа на монографията ни. А твърдението в отзива, че във въпросния труд „няма нито едно цитиране“, е невярно. На стр. 23 са посочени основните регионални изследователи на геолого-тектонския строеж на тази част от Стара планина. Останалите изследователи са библиографирани в съответните обяснителни записки на Геоложката карта на България и не се налага подробно да се занимаваме с тях в монографията. За геолого-тектонска база на монографията е възприет с някои изменения и допълнения публикуваният от Цанков и др. (2002) модел на късноалпийския (следраноолигоценския) навлачен строеж на тази част от Балканидите. Никъде на стр. 24 не се говори за „тънкопластов песъчливо-глинест флиш“.

Страница 175, пасаж пети: повече от две десетилетия вече са натрупани и публикувани огромно количество доказателства за много сложно устроения комплексен късноалпийски навлачен строеж на Старопланинската верига. Тези представи намират израз в многобройни публикации и в Геоложката карта на България в мащаб 1:100 000. Тук не става въпрос за „революция“, а за безспорно нова степен на познанията ни за източната част на Балканския полуостров. През 2002 г. публикувах със съавтори разгънат модел (блокдиаграма) на навлачния строеж на Средна България в монографията „География на България“. Автохтонните модели за тези земи принадлежат на историята... В този смисъл поредното дидактично указание на автора на критичните бележки към мен (какво „би трябвало да знам“) е, меко казано, нелепо.

Страница 176, пасаж шести: фразата на д-р Паскалев, че „Силно негативно звучи твърдението за скалния пълнеж на Сливенския алохтон“, е направо непонятна.

Страница 176, пасаж седми: странно звучи репликата на автора на критичните бележки, че всички горнокредно-палеогенски литостратиграфски единици и последователности в Слевенския навлак са „фантазия“. Става дума за реално съществуващи наблюдаеми на терена скални комплекси, които изграждат илюстрирания и описания от мен в монографията „География на България“ (2002) Старопланински алохтон (а не „Сливенски навлак“ или „Сливенски алохтон“, за каквито пише д-р Паскалев). В неговата Средностаропланинска част са и разкритията на Берковската група. Те са отбелязани и описани в съответните картни листове и записки на Геоложката карта на България в мащаб 1:100 000 от 1995 г. Във въпросните записки е разгледан и въпросът за взаимоотношенията между Берковската група и Лазовския и Шивачевския комплекс (И в а н о в и др., 1974).

Страница 176, пасаж осми: д-р Паскалев сочи като „голям недостатък на монографията“, че „нищо не се споменава за наличието на четирите големи езера при с. Скала и западно от него (най-голямото е с дължина 1 km и широчина 500 m)“. Но в края на пасажа авторът сам си противоречи, като пише: „На приложение 1 (от монографията – бел. авт.) две от тях са нанесени.“. Коментарът е излишен.

Страница 176, пасаж девети: ако авторът на критичните бележки си беше направил труда да се запознае с моите публикувани морфоструктурни изследвания през последните 15 години (над 70 труда, включително авторство или участие в 4 монографии) или част от тях, той щеше да види, че убежде-

нието ми за водещата роля на листричната тектоника при релефообразуването (и в частност на куполните морфоструктури) не е никакъв безпочвен „култ“, а добре мотивиран резултат от продължителни интензивни научни изследвания. Част от тези изследвания са извършени в съавторство с учени, като акад. проф. Кларк Бърчфийлд (MIT – Boston) – несторът на представите за листричното разломяване. Незнанието не е аргумент при научните спорове и твърдения, колега Паскалев.

Страница 176, пасаж десети: стигаме до категоричното твърдение на автора на критичните бележки, че приложение 1 на монографията „представлява едно имагинерно виждане на авторите“. Това „имагинерно виждане“ се явява първата за България и източната част на Балканския полуостров широкообхватна детайлна морфоструктурна карта в мащаб 1:100 000. При нея морфоструктурното райониране е изградено на принципа област–район–морфоструктура. В текста областите (2) и районите (24) са характеризирани текстуално, а морфоструктурите (630) – в табличен вид с цифрови стойности на всички основни параметри. Освен това са проследени реликтите от четири кватернерни морфоструктурни генерации. Тези страни на приложение 1 са убягнали от вниманието на автора на критичните бележки вероятно, защото той е геолог, а не геоморфолог. Но в такъв случай е необяснимо защо се нагърбва с квалифицирани оценки на неясни за него научни изследвания?

По отношение на броя на „долчетата и овразите“ и на разломите следва да си спомним често повтаряната от проф. Димитър Яранов стара (от XIX в.) максима на френските геолози, че „река случайно не тече“... А в лекциите си акад. Еким Бончев учеше студентите, че на земната повърхност няма ненарушен от разломи скален обем „по-голям от една стая“. Това лесно може да се види в мраморните кариери на Пирин. Броят на руптурите (без затворените пукнатини), изграждащи съвременната регионална разломна мрежа в проучваните земи, е многократно по-голям от негативните морфоскулптури на релефа. Това е видно от всяка средно- и едромашабна космическа или аерофотоснимка на Източна Стара планина. Нейният насечен релеф несъмнено има млада разломна предестинация.

Амплитудата на преместването при по-голямата част от листричните разломи е често от порядъка на метри, дециметри, сантиметри дори милиметри. Тези движения по правило не са в състояние да „заличат“ слоистостта на седиментните скали.

От корицата на монографията е видно, че скалите на Еминската свита са подложка на следраноплейстоценския ортоплен, на чийто фон са израснали и продължават да растат кватернерните позитивни (куполни) морфоструктури на Източна Стара планина (в най-задния план на корицата). Именно при тях изобилстват листричните разломи. Този вид руптури са рядкост или почти не се срещат в дъната на негативните морфоструктури (равнини, низини, котловини и пр.) и ортоплените.

Твърденията на д-р Паскалев, че в Източна Стара планина „няма нито един листричен разлом, както и, че 90 % от обозначените на картата разломи не съществуват“ са неверни. Много преди написването на монографията листрични разломи по тези места са мотивирани и описани от проф. д-р Георги Алексиев. А за „90 %“ вече стана дума (пасаж десети) – броят на руптурите е многократно по-голям от показаните на картата.

Авторите на монографията не се нуждаят от указанията на д-р Паскалев как да квалифицират, когато стане нужда, някои тектонски структури като например Монапетренска дислокация (навлак) (Б о ш е в и др., 1967).

Страница 176, пасаж единадесети: площните цветове на приложение 1 от монографията означават обхвата на морфоструктурните райони (всеки от тях има собствен буквен индекс, обяснен в легендата). Тънките червени линии с черни точки (това няма нищо общо с означаване на навлак) маркират границите на морфоструктурите. Те също са обозначени с пореден номер за съответния морфоструктурен район и са характеризирани с координати на таблицата в текста на монографията.

Страница 176, пасаж дванадесети: Непонятно е как геологът д-р Митко Паскалев си позволява да прави квалификация на геоморфоложките (в частност морфоструктурните) ми научни изследвания (виж бележките за пасаж девети), без изобщо да ги познава. Така може да постъпи само един целенасочено предварително предубеден човек! Същото се отнася и за твърдението на д-р Паскалев, „че монографията „Морфоструктура на Източна Стара планина“ не дава нищо ново за науката“. Какви са критериите и специалните познания на автора на критичните бележки за такава оценка?

Още веднъж трябва да се подчертае, че авторите на монографията не правят никакви геолого-тектонски изследвания, а само се позовават на публикувани данни. А това няма как да доведе „читателя до неверни и изопачени представи за тектониката на този голям регион от нашата страна“.

В заключение: критичните бележки на д-р Митко Паскалев относно монографията „Морфоструктура на Източна Стара планина“ от проф. Цанко Цанков и доц. Светла Станкова имат за единствена очевидна цел да представят въпросната студия по възможно най-негативен начин. От гореизложеното обаче се вижда, че всеки пасаж от тези критични бележки показва несъстоятелността на „твърденията“ на д-р Паскалев. От тях проличава и не особено доброто ниво на неговите общогеоморфоложки (не става дума за морфоструктурни) познания. За непредубедения читател естествено възниква въпросът кому е било нужно един регионален геолог да се нагърбва с такава неизпълнима от него задача...

Но всеки има право да пише каквото желае и колкото желае... Разбира се, че той следва да очаква съответен отговор...

Цанко Василев Цанков